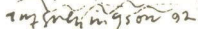

Årgång 3

Telefonnummer till styrelsens medlemmar:

Jörgen Johansson	arb: hem:
Alexandra Westborg	hem:
Christer Ingelsten	hem:
Anders Lindahl	hem:
Jonas Brolin	arb: hem:
Johan Helgesson	hem:
Carlo Jakobsson	arb: hem:
Kalle Claesson	hem:

Tänk på att även styrelsemedlemmar vill ha ett privatliv. Ring inte för sent, och råds inte eventuella telefonsvarare. Ofta kanske det är lättast att nå oss på arbetet.

Jörgen Johansson

HLIDSKALF utgives av Sällskapet Vikingatida Skepp
Box 11488, 404 30 Göteborg. Tel. till nya lokalen på Tingstad är
031-52 27 11. Besöksadress: Exportgatan 5 (bakom Beiers byggmaterial).
Hlidskalf kommer ut med c:a 4 nummer per år.
Redaktörer: Jörgen Johansson, Anders Lindahl
Ansvarig utgivare Jörgen Johansson
Pris per nummer: Medlem 0 kr, övriga 50 kr
Medlemsavgiften för vuxen (100:-) och junior 17 år (50:-)
betalas in på postgironr. 68 03 83 - 7

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

Medlemmar i Sällskapet Vikingatida Skepp kallas härmed till årsmöte på barken Viking, onsdagen den 15 mars kl 19.00. Eventuella motioner till årsmötet skall vara styrelsen tillhanda senast onsdag 8 mars.

Dagordning för årsmötet.

- 1 Mötets öppnande
- 2 Mötets behöriga utlysande
- 3 Godkännande av dagordningen
- 4 Val av funktionärer för mötet:
 - ordförande
 - sekreterare
 - justeringsmän
 - rösträknare
- 5 Styrelsens berättelse
(publicerad i detta nummer av Hlidskalf)
- 6 Revisorernas berättelse
- 7 Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen
- 8 Val
 - kassör
 - ledamot
 - suppleant
 - revisor
 - revisorsuppleant
 - valberedning
- 9 Medlemsavgiften för 1996
- 12 Information om läget just nu
- 13 Inkomna motioner
- 14 Övriga frågor
- 16 Mötets avslutande

Välkomna Jörgen Johansson

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 1994

Den sista fasen av byggandet av Vidfamne genomfördes med stor energi. Sjösättningen ägde rum den 23 april under stora festligheter i Lilla Bommen. Jungfruturen ägde rum den 4 maj, och gick till fyndplatsen i Äskekärr. Vidfamne bogserades till Hönö KLåva den 15 maj. Därefter riggades han klart och provsegling kunde göras under Pingsthelgen.

I samband med provseglingen var Vidfamne föremål för kritisk granskning av de som hjälpt oss under byggandet, och slutbetyget blev "med utmärkt beröm godkänt".

Efter provseglingen gjordes vissa kompletteringar, och i juni månad påbörjades utbildningsseglingar under ledning av Lena Börjesson. Totalt har 6 utbildningsomgångar genomförts, och ett 60-tal personer har deltagit i dessa. Sommarens långsegling gick till Hamburgsund för att delta i Hornbore Ting. Vidfamne har även deltagit i inspelningen av "Sverigefilmen".

Sällskapet har tagit initiativ till samarbete mellan olika föreningar på området säkerhet i öppna råsegelriggade farkoster. Ett möte har hållits.

Sällskapet har fått lov att disponera lokal på Exportgatan 5, och under senhösten har denna lokal ställts iordning. Vidfamne togs upp den 17 december och ställdes in i lokalen.

Sällskapet assisterade under provgrävningen av Äskekärr 2, och har dessutom deltagit i två seminarier om Äskekärr 2: på Lödöse Museum och Göteborgs Stadsmuseum. Sökandet efter fornlämning nr 177 har fortsatt, dock utan resultat.

På ett stormöte i november delades aktiviteterna upp i olika autonoma sektioner.

Under året har förutom årsmötet hållits 10 protokollförda möten, samt nämnda stormöte. Medlemsantalet var vid årets slut c:a 650 st.

Göteborg i januari 1995

Jörgen Johansson

LÄGESRAPPORT FRÅN TINGSTAD NAUST.

Vi har nu Vidfamne under tak. Tingstad Naust börjar att fungera.

Vad har vi då gjort?

Först och främst har vi gjort nya stora portar på ena gaveln. Nu är öppningen 4.8m hög och 7m bred! Det är praktiskt, man behöver inte sikta så noga. Porten i den andra gaveln (4 X 3.3) har vi renoverat så att den går att låsa. Alla fönster har försetts med järngaller och rutor av okrossbart plexiglas. I naustet finns dels en bunker dels en bod. Bunkern som är murad i lättbetong hade från början två ingångar. En ingång med dubbla järndörrar in mot naustet, en ut i det fria. Den senare har vi murat igen och satt på plåt på utsidan. Till de dubbla järndörrarna har vi gjort en järnbom så att de kan låsas ordentligt. I bunkern förvarar vi verktyg och annat stöldbegärligt.

Boa börjar också bli färdig. Den innehåller ett lunchrum (4.5 x 3.5), ett omklädningsrum (2.3 x 3.5), en mulltoa (1.1 x 1.1) och ett arkiv (1.1 x 2.2). I skrivande stund återstår att leda in vatten och avlopp. Det är utom all ekonomisk möjlighet att få kommunalt vatten och avlopp så vi kommer att ordna det så här: Två 200liters plasttunnor ställs utanför boa och isoleras med frigolit. Vid frost räcker det med en lampa i som värmekälla. Så dras vattenledning av plast till köket i lunchrummet och till handfat i omklädningsrummet och på toan. Tryck på vattnet får vi genom en liten pump (12 V) som sitter i ändan av slangen som stoppas ner i det ena fatet. Eller genom självtryck om vi placerar faten högt. Faten fylls med vatten från en brandpost. Vi har fått brandslang som räcker. När så vattnet i det ena fatet tar slut lyfter man på frigolitlocket och flyttar över vattenförsörjningen till det andra fatet. Den som gör detta är då skyldig att rulla ut brandslangen till brandposten, lyfta ut det tomma fatet skölja det, lyfta tillbaka det och fylla det. Gör han/hon inte detta blir han/hon VAR MANS NIDING. Avloppet från diskbänk och handfat leder vi ut genom väggen till en djup grop fylld med singel.

Vidare återstår den elektriska installationen, f. n. ligger det ett ormbo av sladdar över golvet.

Utanför vårt naust har Skanska börjat förbereda för den nya järnvägsbron som skall byggas. Den stora gamla fabriken är riven liksom flera andra hus. Området är stängt med en grind och håller på att snyggas upp. Det medför att inbrottsrisken minskat men vi har också fått ett larm som skall skydda oss. Det har kostat en hel del, men många vänliga firmor har gjort att utgifterna har kunnat hållas nere.

Tack till Runo Ahlqvist, Andren o Söner, Argus Vakt, Beiers byggmaterial, Bröderna Edstrand, Golvi, Intern Tele, Albin Johansson, Lundgrens Maskinförnödenheter, Tidermans, Nistor & Co, Viking Skor. Och med pengar våra trogna vänner på Wiking Konsult. Området runt vårt naust inbjuder till massor med spännande aktiviteter men mer om det en annan gång.

Anders Lindahl.

NYTT FRÅN SEKTIONERNA

Nybygge

I vinter planerar vi göra i ordning en norsk roddsnipa som Carlo lånat ut till oss. Den skall vi ha som lillbåt nästa sommar. Vidare planerar vi att reparera en blekingeeka som ett pensionärspar donerade till Sällskapet förra våren. I brist på plats har den sedan dess stått på stranden hemma hos Jörgen. Den kanske kan användas av de medlemmar som vill göra småturer med sprisegel. Slutligen planerar vi att såga upp furuvirke och lägga till tork inför ett framtida mindre nybygge.

De medlemmar som är intresserade av att hålla sin tråkänsla vid liv är välkomna att göra så.

Segling / Utbildning / Säkerhet

Full fart med att få Vidfamne klar inför nästa säsong. Alla som kan är välkomna till Tingstad Naust på arbetskvällarna på måndagar (arbetsl. Christer Ingelsten) och onsdagar (arbetsl. Carlo Jakobsson). Telefonen är nu inkopplad (52 27 11) och en telefonsvarare talar om ifall någon arbetskväll är inställd. Vi hoppas kunna sjösätta Vidfamne i början av april.

I syfte att öka säkerheten har Sällskapet förhandlat fram en vidareutbildning avsedd för de som vill segla hövedsmän och "able bodied seamen". Den äger rum vecka 13, och de involverade har kallats individuellt. Dessa får sedan ta på sig ett något större ansvar i den dagliga undervisningen av nykomlingar ombord.

Det är lätt att glömma ett och annat om alla de handgrepp vi gjorde i somras på Vidfamne. Därför kallar vi till ett seglings och repetitionsmöte den 9 mars kl 19 i D-salen, Backa Folkets Hus. Det ligger vid Litteraturgatan mellan Brunnbo och Selma Lagerlövs Torg. Det finns fri parkering och busshållplatsen heter just Backa Folkets Hus. Alla som har foto från sommarens seglingar kan ta med dem så att vi andra kan beställa kopior. Efter mötet kan de som så vill åka ner och se på Exportgatan 5 och klappa Vidfamne!

Arkeologi / Etnologi

Sällskapet har diskuterat med Göteborgs Stadsmuseum och Lödöse Museum huruvida kompletterande undersökningar av hela älvdalsutsnittet mellan Örnäsberget och Nol / Nödinge kan göras i projektform.

Det borde gå att arrangera något sådant, och i avvaktan på att alla brickor skall falla på plats har Ann Franzén kallat folk på sin lista av intresserade, till ett möte den 28 januari. Syftet är att söka bilda en studiecirkel så att vi kan komma igång med det som vi själva kan göra utan hjälp av experter och myndigheter. Intresserad? Ring Ann Franzén

Fatabur / Medlemsvård

Inget nytt från Rolf som åker skidor i Frankrike. Jag är säker på att han använder varje ledig stund till att planera 5-års jubiléet den 29 maj.

Vänföreningar / Hlidskalf

Hrafn heter ett vikingaskepp i Storsjön. Det köptes från ett konkursbo i Trondheim av en förening på Frösön. De har hört av sig till oss med information om sig själva samt en bön om råd med ditt och datt. I ett kommande nummer av Hlidskalf skall jag försöka att ställa samman de svenska skepp och adresser vi känner till.

PR / Drift

Ekonomi är som vanligt liten men fortfarande utan röda siffror. Alla som känner att någon vill sponsra oss med pengar uppmanas att utveckla detta så att vår kassa förstärks. Ju mer vi kan få in till så lite jobb som möjligt, dess bättre.

Jörgen Johansson

SOMMARENS LÅNGSEGLING

Till sommaren skall vi försöka ha Vidfamne i gång för kortare färder, t.ex. dagsetapper, så mycket som det överhuvud taget går. Jag återkommer till detta i nästa nummer.

Vad som däremot måste planeras nu är sommarens långfärder, för det medför även planering av semestrar etc. Sommarens långfärder går till Tönsberg (Borre), Sandefjord, och Arvika.

I Borre arrangeras en vikingakaupang i slutet av vecka 26, Sandefjord har sitt 150 års jubiléum i vecka 27, och Arvika arrangerar en vikingamarknad i vecka 28. Det blir kanske första gången på 1000 år som ett vikingaskepp åter följer den gamla pilgrimsleden längs Glafsforden.

Vi ber intresserade medlemmar att redan nu titta i almanackan och planera ledighet så att Vidfamne kan få besättningar. Vi väljer att eventuellt byta besättning i Sandefjord för det är lättast att komma dit med tåg och färja, samt vid Tingstad Naust, när Vidfamne passerar förbi på sin väg upp till Arvika, samt i Arvika

Resa till Borre: Avresa från Hönö 25 juni. Anmälan till Jörgen Johansson tel 031 - [REDACTED]. Egen hemresa från Sandefjord under vecka 27.

Resa Sandefjord / Tingstad Naust: Avresa från Sandefjord senast torsdag 6 juli. Anmälan till Jörgen Johansson, tel som ovan.

GBa

Resa Tingstad Naust / Arvika. Avresa beror på Vidfamnes ankomst till naustet,

kanske i början av vecka 28. Anmälan till Anders Lindahl tel

Resa Arvika / Hönö Klåva. Avresedatum bestäms senare. Anmälan till Anders Lindahl på tel som ovan. På hemresan bjuder Anders på fest vid "sin" brygga vid Glafs fjorden.

Tänk på att vi räknar med att de som anmäler sig verkligen också kommer; det vore illa om Vidfamne plötsligt stode utan folk. Naturligtvis kan du anmäla dig för flera resor, även flera i följd. Förra sommaren tillämpade vi en skeppskassa på 100 kr per person och dag. Det kommer vi att göra på långresorna i år också. Velkommin um borð!

Jörgen Johansson

Arvika 6/7 - 12/7

*13-14
Tisdag - Onsdag Trollhättan*

HUR KUNDE SÅ RENT OCH KOLFATTIGT JÄRN TILLVERKAS.

Nitarna och brickorna i Äskekärsskeppet var av mycket rent järn och med extremt låg kolhalt. Detsamma gäller för norska och danska fynd. Det finns små inlagringar av slagg. Järnet hade mycket mindre benägenhet att rosta än dagens järn. Genom kontakt med en förening i Småland, "Tidig järnframställning i Kind", och med Mac Key i Västergötland har vi fått svar på en ständigt återkommande fråga: Hur kunde man framställa ett så extremt kolfritt järn? Att järnet var fritt från föroreningar som svavel och fosfor mm förklaras av det rena råmaterialet - järnoxid. Avlägsnas syret finns rent järn kvar.

I en nutida masugn för järnmalm smälts järn och slagg. Järnet hamnar underst och slagget flyter ovanpå. Från bränslet för upphettningen tar järnet upp ca 4% kol. Detta sk tackjärn är sprött och inte smidbart. Det finns dessutom svavel och fosfor mm kvar i järnet, något som inte är bra ur korrosionssynpunkt.

Produktionen på vikingatiden (även senare) skedde i små ugnar med träkol som bränsle. Man har hittat hundratals sådan ugnar. Myrmalmen eller rödjorden lades på bränslahärden och med en enkel blåsbälg ökades temperaturen till ca 1200 grader. Det sker då en reduktion så att syret lämnar järnet vilket klumpar ihop sig och ligger kvar ovanpå härden. Järnet smälter inte. Det gör emellertid en stor mängd slag med lägre smältpunkt. Slagget droppar ned till härdens botten och avledes.

När man fått fram en järnklump finns en del slag inemellan. Nu vidtar fyra till fem uppvärmningar till ca 1000 grader och mellan varje värmning bankning med träklubba så järnet blir tätare och slag faller ut. Härfter smides järnet för att komprimera det ytterligare och för att avlägsna slag.

Järnet innehåller efter denna behandling endast 0,02 % kol och små mängder slag och är nu klart att användas till nit, brickor och spik. Det kan också smidas till knivar och yxor. För att kunna härda verktygen måste kolhalten ökas. Detta skergenom inpackning i träkol och uppvärmning. Kol diffunderar då in i ytskiktet, ca 1 mm. Därefter härdas på vanligt sätt. Godset är hårt i ytan men är fortfarande rel mjukt inuti. Svärden som tillverkades på detta sätt kröktes ibland mitt i en slagväxling och måste snabbt rätas med hjälp av foten. De frankiska svärden hade inte denna svaghet och ansågs därför som de bästa.

För ett skepp av Vidfamnes storlek åtgår ca 4000 nit och spik, ca 150 kg järn. Mängden rödjord som behövs är mindre än 2 kubikmeter och räcker troligen även till ett ankare.

Vi undersöker på Chalmers Tekniska Högskola järn från Småland och Västergötland, från Äskekärsskeppet och det norska Gokstadsskeppet samt det järn från Mustadsfors bruk som vi har i Vidfamne. En rapport härom kommer senare i år.

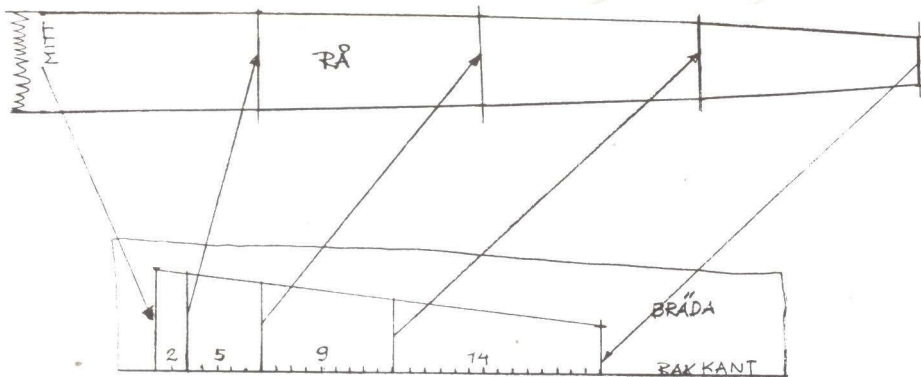
Carlo Jakobsson

OM TILLVERKNING AV EN RÅ.

Ann Franzén lånade mig en bok från Ale kommuns välförsedda bibliotek. Den var från 1899 och handlade om seglingstermer. (Båtseglareordbok af Carl Smith) Där fanns beskrivet hur man tunnar ett rundhult, t ex en rå. Jag skall beskriva hur det enligt författaren gick till. Det är intressant därför att inget mått av något slag används. De enda verktyg som erfordras är en rätbräda, vinkelhake och en krumpassare.

Man skall ha en hyvlad bräda med en rak kant, minst så bred som rån på mitten. Nära ena ändan drar man en vinkellinje och avsätter råns största diameter från kanten.

Därefter tar man ett godtyckligt mått i passaren och avsätter 2 sådana mått längs kanten från den första vinkellinjen. Där drar man en ny vinkellinje. Från den avsätter man 5 mått och dra en ny linje. Från den avsätter man 9 mått och en linje till. Från

den slutligen 14 mått och den sista vinkellinjen. Observera att 2, 5, 9, 14, är samma som 2, 2+3, 2+3+4, 2+3+4+5.

På den sista vinkellinjen avsätter man rånockens diameter och drar en rät linje snett mellan märket för största och minsta diameter. Sedan tar man måtten där de andra tre vinkellinjerna skär den sneda linjen med krumpassare, och de måtten skall rån ha på $1/4$, $1/2$, och $3/4$ av längden frånnocken till mitten på rån. Jag skickar med en skiss som kanske förklarar bättre än text hur det går till. Jag har räknat på det och det ger nästan exakt en parabolisk uttunning av rån. Enligt Carl Smith använde svenska timmermän den metoden.

Jag skall försöka forska i om det är en metod som kommer från teoretisk beräkning eller om det är en urgammal tumregel. Kanske någon läsare vet. I så fall hör av dig.

Anders L.

SMÅ RUNOR

Sällskapet har tecknad prenumeration på det danska nyhetsbrevet "VIKINGR". Det bringar senaste nytt på fronten - dessutom har vi lovat att skvallra om senaste nytt från våra nejder. Visserligen är "VIKINGR" gjord för att föreningar skall kunna kopiera det till sina medlemmar, men det haltar lite om vi skulle kopiera upp det till alla oss 650 st. Istället kommer jag att referera matnyttiga artiklar - på svenska.

Det ryktas att en kommande EU-förordning skall klassificera vikingaskepp likt kanoter och roddbåtar. Detta skulle i så fall innebära att man måste hålla sig inom 300 meter från land för att försäkringen skall gälla. En sådan förordning, om den kommer, är ju inget annat än rena vansinnet (Vikingr).

Sommaren 1995 arrangeras Borrekaupangen för andra året, den 29 juni till 3:e juli. Förra året arrangerades det av en arbetsgrupp med Borre Kommun i spetsen, i år skall kaupangen tydligen arrangeras av en nybildad grupp "Borre-vikingarna", där vännen Olav Tömmerstigen ingår (Vikigr).

Den 6 - 9 juli blir det för första gången på mycket länge en vikingaträff i Hafnafjörður - på Island. Saga Siglar 2 ryktas komma dit om hon blir klar (Vikigr). Vi vet också att man på Island bygger en kopia av Gokstadskeppet; Jon Godal var med och sågade kölen på Varekil i somras.

Varför kommer ni inte? De aktiviteter som Sällskapet arrangerar är tyvärr faktiskt rätt klent besökta. Här följer deltagarantalet för en del:

Seglarmöte i april: 30
Öppen Båt i juli: 5
Oslo, september: 11
Mytologi, oktober: 17
Älvdalen, oktober: 9
Segelmakeri januari: 2, inställt.

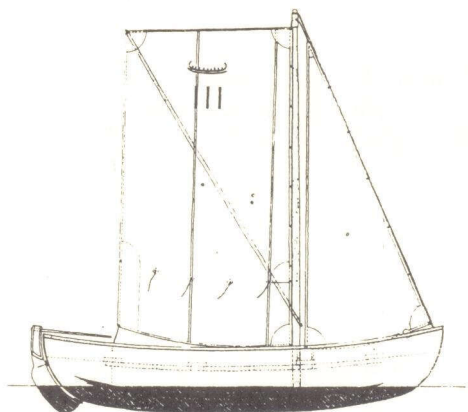
Vad skall vi hitta på ?

PERIODENS ARRANGEMANG!

Under Århundradena har berättarkonsten överförs från generation till generation medelst det som i dagligt tal kallas muntlig tradition. Små barn, med öron på helspänn, har i alla tider smyglyssnat på de äldre som suttit runt elden och dragit skrönor.

Låt oss bli barn igen, låt oss stänga av TV-n, låt oss träffas på Ragnhildsholmens ruin, fredagen den 17 mars, (fullmåne, och bara någon dag kvar till den gamla högtiden Vårdagsjämningen). Kl. 19 är det en timma efter solnedgången, och då bör det vara lagom skumt. De förutseende har då tagit med sig varma kläder, ett sittunderlag, en bit kött och en näve ved. De ännu mer förutseende har även arrangerat hemresa i annans bil...

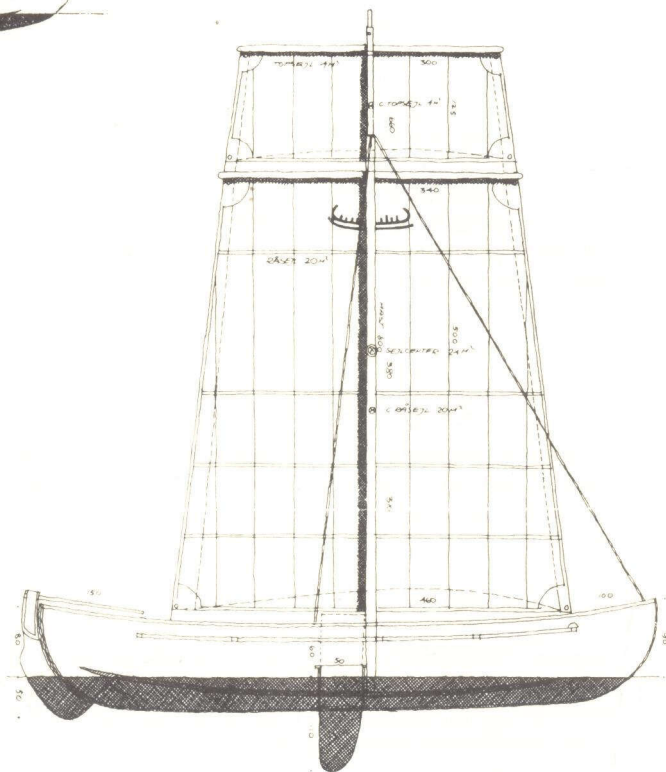
Jörgen Johansson

Längd	465cm
Bredd	162cm
Djup	35cm
Tomvikt	120kg
Displacement	300kg
Segelyta	10kvm

Längd	700cm
Bredd	220cm
Djup	35cm
Centerbord	110cm
Vattenbarlast	600kg
Tomvikt	400kg
Displacement	1000kg
Segelyta	24kvm

tryckar'n
CARLANDER AB

Industrivägen 51 · 433 61 Sävedalen
Tel 031-26 58 50 · Fax 031-26 70 85